

3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Anteckningar om sagesmannen Alfred Johansson.

När vi första gången besökte Alfred Johansson i Torarp, träffade vi honom inte hemma, utan vi stod en stund och samspråkade med hans granne, och under tiden kom Johansson. Grannen undrade ju, vad vi var ute i för ärenden och vad vi kunde vilja Alfred. När han fått besked, sa han:

"Ja, då är nog Alfred den rätte mannen, för han tror på allt sån där gammal skit, och det duger inte att motsäja honom."

"Ja, jag vet," inföll hans dotter, "att om en var med Alfred ute på sjön och sträckte ut handen efter en näckros, så ropade han:

"Rör inte den, flicka, rör den inte för då blir du

skorvig. Det kan väl hända att de gamle hittade på att säja det, för att barnen inte skulle gå och ramla i sjön, när de plockade näckrosor, men Alfød han tror på det.-

"Och så är han rädd för att de ska förgöra det för honom, så han har alltid lagårn låst, när han inte är hemma," säger grannen. Rask hette han, tror jag.

"Ja, det är han så rädd för, så det är inte vetigt," säger hans dotter. "Det var ett fruntimmer här för någon tid sedan - hon var långt oppifrån - och hon kom att klappa hans ena ko på ryggen, och det var gubben så arg för."

"Vad hade den tranan på mina kor å göra. Nu kanske ho blir dålig, förstår I."

Om man petar på ett skatebo, fortsätter dottern,

för det är mest hon som för ordet - hennes far bara skrattar-
så säger han:

"Rör inte det, för då blir det otur med fären!"

Om ekorren springer här framme på gården, blir det
snart eldsvåda och flyger det fiskmåsar häröver, säger han:

"Gud bevars så töt /torrt/ vi få!"

Och maran tror han på. Han hade en häst förr - nu har
han bara två kor - och den red maran, så "han var så schwitter,
så schwitter". Men så tog han en sån där "markåst" - det har I
nog sett det växer på björkar alldeles som hopvirade knutar.
En sån spikade han fast ovanför lagårdsdörren, "och då hjälp,"
sa han.

"Ja, Gud bevars vad de hade många schäuser ~~de hade~~ för sej förr," säger Rask. Inte kunde de bada utan att ha stål i vattnet, och skulle de ge bort en skvätt mjölk, skulle de rita ett kors i mjölken med kniven."

"Mormor brukade sticka ner hele brödkniven," säger dotter, och sen sa hon: "Nu får du tanden!"

"För bara några år sen köpte jag en smörkärna av trä på auktion, och där var inskuret ett kors i botten."

"Ja, det skulle va, för att de inte skulle kunna för-görat för dom," inföll dottern.

"Ja, det där känner nog Alfred till," säger Rask, "men se där har I trollmästaren,"

Stödd på två käppar kom en medellång, ganska korpulent man. Vi gick fram och hälsade och framförde vårt ärende.

"Jaha," det beror på vad det ska va för gammalt, som I viljen ha reda på," sa han. "Jag har glömt så mycke. Men stigen in så få vi pratas vid. Har det gått hål i kanelbarken?" frågade han, när han fick se, att jag rispat opp skinnet på ena handen. "Ja-ja, det är lätt gjort."

Ja, så mycket visste vi om Alfred Johansson när vi började fråga ut honom, nu, efter många och långa besök hos honom, känner vi honom bättre. Han hör tvivelsutan till de bästa sagesmän vi träffat under vårt uppteckningsarbete. Han är inte så inbitet skrockfull, som grannens anmärkningar om honom skulle kunna ge anledning att förmoda, och framför allt, han hittar inte på något, utan det han berättar är sådant, som han antingen hört andra berätta - en stor del av sin tradition har han från farmodern - eller själv upplevt eller trott sig ha upplevt, jag menar, han är för hederlig och ärlig för att medvetet sätta ihop en massa historier. Han visade stort intresse för allt gammalt och för vårt uppteckningsarbete, och när därtill kommer, att han har ett mycket gott minne, inses lätt, att han var ett verkligt fynd för oss. Han talar en utpräglad dialekt - ofta måste vi begära förklaring för ord och uttryck, som han använde - och känner väl till gamla benämningar på redskap, verktyg och dylikt. Enligt Alfred Johansson har den gård, som han nu brukar, i många

3855

- 7 -

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

/den 14 okt./
led tillhört släkten. Alfred själv, som är född 1860, fick den
efter sin far, som hette Johan Johannesson, var född 1834 och
gift med Bengta Jonsdotter, född 1825 i Hult, närmaste by mot Oden-
sjö kyrka till. Fadern hade fått gården i arv från sin mor, som
hette Ingegerd /Inga/ Andersdotter, var född på gården ¹⁸¹⁴ och gift
med Johannes Jonasson från Annerstad, född 1804. Hon i sin tur
hade fått gården efter sin mor, Anna, som var gift med Anders Jöns-
son från Prostköp. Alfred var säker på att Torarps Östergård till-
hört släkten 3- till 400 år. Hans hustru är från Björknäs i Oden-
sjö socken, och äktenskapet är barnlöst.

Småland
Sunnabö lsd.
Odinsjö sn.

3855

-8-

uppt. av { O. Luvander
1932. { M. Larsson.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

f.a

Odins jakt.

Förr brukade de skrämman för Odins jakt. Jag
råkade ut för den en gång i Byholma. Den var inte en aln över
mej, och det var så jag signa ner. Men det var inte så farligt,
för det var bara sjöorrar, som susade genom luften. Annars var
talesättet, att det var Odin som var ute och jagade.

*lit*Om tron på jättar, troll, sjörå och tomtar.

Det där talet om jättar och troll och sjörå och tomtgubbar, det har nog en viss mening. Det är alldeles säkert att det har funnits sådant, vad det nu kunde vara, om det var ett främmande folkslag, för annars skulle de inte ha tagit upp och berättat så mycket om dem. Nu kallar de ofta jättarna för resar. Föresten det finns ju sådana i andra länder, för det har ju både Stanley och han Hedin skrivit om. Farfar talade om, att i den katekes, som hans far använde, stod det talat om både skogssnuan och sjö-
rå och tomtgubbar och mera sådant "och bevara oss ^{Gud/} för sådant", slutade det. I den katekes som jag och farfar läste - det var Jakob Axel Lindbloms - var det borttaget, men farfars far los som sagt den där gamla katekesen. Han sa många gånger, farfar:

"Det var härm, att fars gamla katkes skulle förstöras!"

A. a

När jätten skulle broa mellan Tumlingsudde och Bolmsö.

Det var en jätte, som bodde här ute nån'stans, och han hade en fästemö ute på Bolmsö. Så skulle han broa från Tumlingsudde, som vi kalla det, ut till Bolmsö, och då bar han sten och grus i sin vante. Än i dag kan man se stenar sticka upp över vattenytan och gå i rak linje över sjön - ja, det förstås mitt på sjön syns de inte men vid båda sidorna. Den kallas än i dag jättabron. En gång, när han kom i land vid Tumlingsudde, märkte jätten, att han hade glömt lite grus i tummen på sin vante. Det hällde han ut på stranden, och där ligger än i dag ett väldigt stenrös. Det var det grus, som jätten hade i vantatummen.

Odenst, Lm.
Insaml. 1932.

-//- 3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

A: e

Ej slå varmt vatten på marken.

En ska aldrig slå ut ^{varmt} vatten på backen, för
då kan en skälla vatten, sa di gamle. Farmor var mycket noga
med det. Slog hon någon gång ut varmt vatten, brukade hon säga
innan:

"Nu slår jag ut varmt vatten, så om det finns nåt här
så flytta er!"

Detsamma sa mor och en själv vill inte gärna slå ut
hett vatten på backen. Det hänger i en.

H. e.

Lämna säd till "våkten!"

Farfar och farmor talte om att man skulle lämna litet säd på åkern te våkten eller något sådant där, det kommer jag inte ihåg så säkert. Men att da skulle lämna litet, når da sköra, det vet jag.

10.2

Skogssnuan.

Om skogssnuan finns det många berättelser. Mor berättade om henne. Mor är barnfödder i Hult, och där hade de på den tiden stora skogar. Då avverkade man inte skogen, utan träden fick växa tills de ramlade ner. Ute på ett näs, som de kallade för Gjutudden för det fanns så gott om fiskgjutar där, skulle skogssnuan hålla till. En gång, när de byggde i Hult, skulle mor och hennes syster ut i skogen och plocka mos. De gingen och gingen och till sist kom de på en hög med den allra finaste mos.

"Den tar vi," sa systemen.

"Nej, bryder inte om den," sa mor. "Vi ha vad vi behöva." Men hon hade i alla fall hunnit röra vid den, och sen var hon alldeles vilse. De stridde om vägen och mor visste ju åt vil-

Skogssnuan.

ket håll de skulle gå, men hon måste ge med sej. Till sist kom de ner till sjön, och då fick systemen för sej, att hon ville dricka, så hon tog med handeⁿ och sörplade i sej lite vatten.

"Jaså, nu vat jag vad jag ä," sa hon, och sen kunde de råka hem. Mor trodde att det var skogssnuan, som hade förvillat dom.

Skogssnuan hämtar bina i Hult.

I Hult hade man många bin, och allt va så bra. Men rätt som det var en dag, kom det ett stort fruntimmer neranför kallgårdsgårdsgårn. Och då bar det iväg med bina dit där den stora vita frun stod. Sen sa di, att det var snuan som va och hämta bina, och att de hade följt med henne. Men di kunde ju ha flöjt å ändå.

ACC. NR.

-16- 3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Skogssnuan i Hålskogarna och hennes konster.

Vi talade om skogssnuan hindan. På ett ställe i Houlskauna (Hålskogarna), som kallas Värjåra, ska hon finnas. Åra är det samma som sänka eller kärr, och Värjåra kallas det därför att vargen brukade jaga ner kreaturen där, och sen var det lätt för honom att tadem, när de bla fast där. På det stället har det hänt ~~men~~ del underliga saker, som man skyller skogssnuan för. Och någon grund för tron finns det, det vet jag.

Det var en bonde härifrån byn, som hette Frans.

Han var ute och skulle göra i Houlskauna. Han hade två man med sig/
ifrån byn, som skulle hjälpa honom sätta opp gärsgårn. När de

skulle gå hem till middag, det var vid tolvtiden, så stante alla tre klockorna. Och när de skulle sträcka ut sin tråd och göra färdigt det de skulle innan middagen, så trasslade trån till sig, så det var nära omöjligt att reda ut den. Hela dan fick de hålla på med att göra den i ordning.

Kring Värjåran är det vilt en bit, men numera är det inte så sankt som förr. Jag gick en gång vilse där. Maria och jag skulle efter korna. Och vi skulle ta alla kreaturen med oss hem. Men tron I vi fick där ett enda kreatur. Och på den tin kunde jag springa. Det är sämre med det nu. Men det fanns ingen plan att få tag i kreaturen. Fast det såg omöjligt ut, så fick vi i alla fall ihop dem till sist och skulle köra hem dem. Men då blev vi oense om vägen. Maria hade gått ett stycke i förväg,

men då sprang jag ifatt henne och skrek:

"Vart ska du gå? Du drar ju iväg åt alldeles galet håll." Och så vände jag korna och körde dem åt rakt motsatt håll. Men det barka ju iväg åt tokigt håll. Jag var till och med inne i vår skouv, men körde dän kreaturen och ut i den andra igen.

"Det här är ju vår skouv", sa Maria.

"A," sa jag "den måtte jag väl känna igen, så många gånger, som jag gått där."

Jag höll på att köra fast kreaturen i åran också. Men till sist kom vi då ut på vägen, och när vi kommit ut där, var det precis som om en vägg fallit ner. Nu kunde jag se, var jag var, och hitta hem.

Benjamin, en bonde här i Torarp, blev också förvillad vid Värjåra. Och liksom jag drog han å ända till Trine le (grinden vid Trinhult).

Likaså blev Maria förvillad där en gång, och då råkade jag hem. Hon hade varit ute där i tjasket eller kärret, och kunde inte hitta hem sen.

"Jag förstår inte vart du drar å med korna ", sa hon till mig, och gick efteråt och murrade och trätte och va ärger. Men när vi kommit ut på vägen, sa hon:

"Ja, nu vait jag var jag är."

Ja, detta är en redig sanning, för jag har ju själv varit utföre det, men ^{vad} det egentligen är, det vet jag inte. Men jag hade då toras satt upp vad som helst, att jag gick åt rätt håll, fast jag var så förvillad att jag gick åt rakt motsatt håll som jag skulle.

Att man ska vränga tröjan, när man blivit förvillad, för att komma rätt igen, det har jag nog hört. Och jag vet många som gjort det, men jag hade så brått, så jag hann inte med att försöka det.

-20-
ACC. NR. 3855

Landskap: Småland Upptecknat av: O. Persson
Härad: Sunnemo Adress: _____
Socken: Ovensjö Berättat av: M. Johansson
Uppteckningsår: 1932 Född år 1860 i Ovensjö

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7.9

Uppteckningen rör Mannen som blev bergtagen men kände igen sej, när han druckit vatten.

Borta i Lidhulta socken var det en bonde i Virkesnäs som blev bergtagen. Han skulle ut och hämta kreaturen, men blev förvillad, så han råkade inte hem. En hel vecka strövade han omkring utan mat och utan att känna igen sej. Så kom han till en bäck, som rann där genom skogen.

"Om jag skulle ta och dricka lite, jag har inte druckit något sen i aftons," tänkte han. Men så fort han fått vatten i munnen, kände han igen sej och råkade hem. Då visste han i alla fall inte, att han strövat omkring i skogen en hel vecka. Det fick han reda på först senare

När han kom hem, sa han till sin hustru:

"Ge mej lite mat!"

Ja, hon satte fram lite på en tallrik.

"Så lite, vad förslår det? Jag är hungrig."-

"Ät det först, så får du mer sen."

Se hon var förständig, hans hustru. Hon förstod, att hade han fått äta så mycket han ville, så hade han förätit sej. Detta påstås ska vara med verkligheten överensstämmande. Det skulle ha skett i farmors fars barndom, och farmor berättade det för mej.

H:h

Blom tror sig råka ut för sjörå.

Sjörå viste se på många sätt. Det var en gubbe, ja han var inte gubbe då förstås, som hette Blom. Han var sjöartillerist. Ofta brukte han sitta vid sjön och meta. Bäst han satt en gång kom det opp som ett kalvahuvud ur sjön. Då plocka han till sig sin tross och ankarsten och rodde hem. Men han vann inte hem förrän det började åska och blixtra och regna, så så befängt, så det höll på att böka ner honom. Det kan komma så starka regn, så en inte kan flytta sig. Det har jag blivit ståendes så, men så tröt det ju fort också förstås. Men det här som Blom va ute för, det skylkte de för att det va sjörå, men om det var sant det kan inte jag borga för.

H: 4

Om näcken och älvaspelet.

Nöcken talte de möet om förr, och de påstod, att de hörde, hur nöcken spelade vid vattendragen. Men jag kan säga, vad det är för nånting. I vattnet är det en massa bräastumpar, träbitar och bark. När vattnet tumlar om med dem, och det sen blåser, blir det en del olika ljud. Det sa de, att det var älvaspelet. Barn kunde det ju vara lätt att övertyga, att det förhöll sig så. Men det var väl så, att de skulle skrämna barnen för vattnet, och då skrämde man dem för nöcken. Och jag var då så rädd många gånger. Jag var med far vid sågen och flyttade bräder. Jag skulle ljusa åt honom. Då hördes "älvaspelet". Men när en blir äldre, förstår man ju vad det var.

Småland
Odenzjö sn
Suckesbä lch

-24- 3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

d:h

Näcken lockar barn att rida.

Vid bäcken här nere - ja, herrarna gick över den på vägen hit; den kallas Sågbäcken eller Sæmbäcken som det blir på folkmål och han kommer utifrån Törsjön eller Torserydssjön och rinner till Bolmen - gick näcken opp en gång. Så var det en del barn från Västergård som var där nere och lekte, och för dom visade han sej som en häst och de kröp opp på'en en helan skock. Så var det en liten, som inte kunde tala rent och han räckte inte opp:

"Jag näcker inte," sa han, och så fort näcken hörde sitt namn nämnas slog han dem i backen allihopa och sen av i bäcken med honom.

-25-
ACC. NR. 3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Farfars syster får sitt garn hoptrasslat,
för att hon inte vill anta / erkänna/ tomten.

Borta i Annerstad socken bodde en gubbe,
som hette Bengt, och honom skylldes de för att ha tomte. Så
blev han änker /änkeman/ och gifte om sej med en som hette
Maja, och hon var syster till min farfar. Men hon ville inte
anta tomten, och det fick hon lida för. På den tiden fick de
ju spinna och väva själva. Nu skulle husmoran och pian ^psinna
hör, och då hände det, att allt, som pian spann, det hang som
hon lämnade det, fint och ordentligt, men Majas garn var alltid
hoptrasslat och hopsnort, så hon kunde till slut inte dras
med det längre, utan måste sluta att spinna. Och se det var
bara för att hon inte ville anta tomten eller erkänna hans

förmåga att hjälpa. Men äldste sonen antog tomten och han hade god hjälp av honom.

Gubben Bengt gick aldrig åt lagårn med vanlig huva, utan han skulle alltid ha på sej en röd luva eller pickelhua, som de sa på den tiden. En gång följde farfar med Bengt hem från kyrkan, för kan veta de var ju svågrar. När de kom in på gården hade kreaturen slitit sej lösa i lagårn så de härjade vilt därinne. Men tron inte att Bengt gick in i lagårn förrän han sprungit in med sin hatt och fått på sej sin röda hätta.

"Men varför gjorde han så?" frågade jag farfar.

"Jaha, barn lilla, dä kan ja inte sä de, å ja velle inte fröva'n/fråga honom/, men han gjorde så i alla fall."

- 27- 3855
ACC. NR.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Tomtens häänd.

Vi talade hindans om gubben Bengt, som hade en tomte, men att hans hustru inte ville anta honom. Hans son Nisse antog honom i alla fall. När gubben Nils var död, flyttade ett annat folk in på gården, Nissas, som de kallades, men de antog honom inte. En natt hände det, att en glasruta sprang sönder hos gårdsbon, Johan Pettersson. Det var på hösten, så jorden var frusen och frostig.

"Vad var dä?" sa hustrun. Hon låg vaken, för hon hade strax innan fått en liten. "Bestämt var dä en ruta, som sprang. Stiger opp Johan och se efter!"

Han steg opp, och då var ett fönster utslaget, men inte nog med det, utan hans lille pojke, en 5, 6 års gammal pärvel, var försvunnen ur sängen.

Skriv endast på denna sida!

"Du får ge dej ut och leta efter pojken," sa hustrun. Han gick ut å lat efter pojken, men hitta ingen. Då bla han opp i'at. "Kanske har han gått ner till Nissas," tänkte han, och sprang dit. När han kom dit, var ljus tänt över allt och alla dörrarna stod öppna, men inte en kotte fanns i huset. Det var alldeles tomt. Då blev han närapå häpen. "Vad i alla tider har försiggått här," tänkte han, och så gick han opp till hustrun och berättade, vad han sett. Men pojken såg han inte röken å.

"Du ä tvungen å gå ut å leta, så vi få tag på honom," sa hustrun och var alldeles i från sej. Ja, han gick ut och letade efter honom, och till sist hitta han honom på dyngan. För en 40, 50 år sen hade de inget C.W. eller W.C. eller vad dä heter, dass, som vi säger, utan de slog opp en bräahejd eller ett plank vid var

sidan, och där innanför satte de sej var det passade bäst. Där satt pojken, och han var precis lika varm om fötterna, som om de ta't honom ur sängen, änskönt han va bärfotad.

"Var har du va't?" frågte Johan.
te/

"Jag har va't med pojken Nissasute i mossagropen," och den hon låg ett par km ut i mossen. "Vi sprang dit. ut, och det gick så bra att springa, men till sist sprang han ifrån mej."

"Hur kom du hem då?"

"Dä vat ja inte," sa pojken.

Men det konstiga var, att han inte var frusen, utan lika varm, som om han kommit ur bädden direkt. Under fenstret, som sprang sönder, växte en hög och vi'er stickelbärsbuske, och en

kunde inte komma ut genom fönstret, utan att komma mitt i busken. Johan tittade efter om inte pojken var sönderriven, men inte en enda skråma hade han.

Sen fick han förklaringen på, varför det hade varit upplyst nere hos Nissas och alla dörrarna öppna, fast ingen mänska var inne. Mitt i natten hade Johans pojk, den lille som de letade efter, kommit nedrusande till Nissas och skrikit.

"Kri'et ä kommet te vårt! De ha ött mor å hålla på att öa far!"

Då bla de alldeles förfärade, sprang opp och klädde se och tog med sina värdesaker, och sen sprang de och gömde se. Kärningen sprang åt källaren, pojken och grebban ut i mossen och gubben sprang sin väg med börsen i munnen. Det var därför det inte

varit någon hemma hos grannens.

Det är tydligt, att det var tomten, som hade sin hand med i spelet, och ville ta hämnd på det inflyttade folket till Nissas, för att de inte antog honom. Det var därför han spelade dom sprattet, och lät Johans pojke skrämma dem med krig. Att det var någon makt, som skyddade pojken är klart, för annars skulle han väl ha förkylt sej av att springa bärfotad mitt i natten. Men nu var han ju alldeles varm. Pojken visste ju inte om, att han varit nere hos Nissas, utan han trodde, att han varit med pojken ute och sprungit, men han visste inte hur han kommit tillbaka. Antagligen var det samma tomte, som Bengt hade haft, och han hade använt Johans pojk för sina ärenden, utan att pojken tog skada. Jag mest tror, att det är så, för hur skulle det annars hänga ihop.

Detta skedde på 1880-talet. Det stod till och med en bit om det i Fäderneslandet. Det var väl nån, som ville driva med det dära folket, som satt in det.

R: k

Björkenäs-tomten.

Björkenäs-tomten han I väl hört talas om, för I bon ju där. Inte det. Ja, vem det var som hade den kan jag nu inte säga. Lät me si, sonen hette Johannes och fadren hette Johan eller Jaen som de sa. Det var visst han som hade honom. De hade en dräng där på stället, som de kallade Nisse Huggare eller Huggare-Nisse. Han och gårdsbopojkarna brukade stjäla äppla-päron. En kväll när de satt oppe i trädet tysta som möss, för se det var strängt förbud på att stjäla de däre äpplapärona, öppnades köksdörren och käringen kom ut med en bunke gröt och en bunke mjölk och en sked och det satte hon på brunnskaret. Sedan tog hon en spingesticka, för de hade inga tändstickor på den tin, och ljuste över det, att allt var som det skulle. Sen gick hon in

och stängde dörren.

"Nu är du tvungen te sitta still å tyst," viskade käringens pojk, för han var med. När det hade varit ett litet ögonblick kom en liten gubbe och började äta av gröten, och när måltiden var gjordⁿ, gick han sin väg.

"Jag var så rädd," sa Huggare-Nisse, för det var han som talade om det för mej, "så jag trodde jag skulle fisa i byxorna där jag satt oppe i trädet. Och detta är en verkelig sanning.

En gång visade sej tomtégubben vid majträdet eller majstången. De brukade ha det i Björkenäs, och kyrkevaktaren brukte gräva hålan, som stången skulle stå i. Det skulle va liksom ett hedersupdrag, och för det skulle han ha ett halvstop bränn-

vin. Så en gång var han där och grävde och sin kärring, Löva, hade han med sej. När de hade hålan färdig, söp de se fulla, så gubben ramla ner i gropen, och när Löva skulle dra opp honom, föll hon ner också. Nåja, det hör ju inte till historien, och det kom ju snart folk och hjälpte opp dom. När de sen hade satt opp stängen och gått hem för att klä om sej, så att det blivit lite folktomt, då kom tomten och tittade på stängen och gick en sväng omkring henne. Björkenäsborna stod inne i sina kök och såg det, så det är sanning.

- 35 - 3855
ACC. NR.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *P. Larander*
Härad: *Gunnarbo* Adress:
Socken: *Odensjö* Berättat av *Sigurd Johansson*
Uppteckningsår: *1932* Född år *1860* i *Odensjö*

A:k

Uppteckningen rör Tomte.

Hemma på min hustrus föräldragård i Björkenäs fanns det en tomte. En kväll, när drängen var ute och gav korna foder, såg han en liten gubbe i röd mössa. Men han trodde det var pigan, som sprang och vippade i lagärn för att skrämma honom. När han kom in, stod hon vid spisen och kokte gröt.

"Vad springer du i lagärn för?" frågte drängen.

"Jag har inte varit från spisen på hele kvällen," sa pigan. Men sen flyttade tomten. Jaja, någon grund hade det nog med tomten, men skogsrän och näcken vet jag inte vad jag skall säga om.

A.k.

Tomten fodrar kreaturen.

På ett ställe i Angelstad hade dom tomte.

En kväll, när drängen fodrade, fick han se tomten komma och släpa på foder, som han gav korna.

"Äten detta, för då ä växet på Reftele rana./renar/"

Å kan veta det var ett stycke till Reftele.

- 37 -

ACC. NR. 3855

Olavander

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *N. Larsson*

Härad: *Summari* Adress:

Socken: *Olensjö* Berättat av *M. J. Larsson*

Uppteckningsår: *1952* Född år *1860* i *Olensjö*

Hil

Uppteckningen rör Hur det gick till att göra en mjölkahare.

Förr i världen fanns då käringar, som skaffade te mjölkaharar, som bar te dom mjölk. Det påstods å troddes allmänt, att de gjordes av spingestickor, som var brända i båda ändarna, och getragg, som spanns till nystan. Getraggen virade man om stickorna å så hade man nån ordformel, men den kan jag inte reda nu. Han gick i alla fall ut på, att av de där sakerna skulle det bli en mjölkahare, som skulle bära te dom mjölk. Så berättade farmor. Hon va så rädd, att vi skulle bränna några stickor i bägge ändarna. Det kunde väl hända, när en va liten å klåig, att en stod vid spisen å lekte med elden, tände stickor å slöckte dom igen, tände å slöckte, å då kanske någon sticka blev bränd i båda ändarna. Men då tyck-

Skriv endast på denna sida!

te inte farmor om.

"I fån aldrig bränna stickor i båda ändarna. Om de kommer ut å nån käring får fatt i dom, kan ho göra en mjölkahare å dom," sa hon, och så brände hon opp dem på värmen. Då kan väl hända, att en och annan sticka kom med soperna ut när pian sopade, och då passade sådana där käringar på, för det dugde inte, att de själva brände stickor i båda ändarna. Det blev det ingen mjölka-hare av.

Hil

Skjuten mjölkhare.

Det finns en skog häroppe, som de kalla Hôlskau-
ana /Hålskogarna/ för där är så vilt och oländigt. Där jagade
de en gång en hare tre dagar och gav honom 14 skott, innan han
stöp, men då var han alldeles sönderskjuten och sönderhackad,
så han kunde inte användas, utan de dela opp den till hundarna.
Det var en mjölkhare, sa de, och de nämnde till och med käringen,
som skickat ut en. Men att se på, såg han då ut som en riktig
hare, och när man sköt en mjölkahare blev det endast några
stickor kvar.

Landskap: Småland Upptecknat av: O. Larander
 Härad: Sunnarbo Adress: H. Larsson
 Socken: Obenip Berättat av: M. J. Larsson
 Uppteckningsår: 1932 Född år 1860 i Obenip

Uppteckningen rör Drängar på slåttagille komma på mjölkharar,
som kräktes mjölk i kopparkittel.

Farmor talte om, att hennes far en gång var
 bjuden på slåttagille till Yxnalt. Han tjänade dräng i Lid-
 hult annars, och tillsammans med några andra drängar kom han
 överens om, att de inte skulle komma försent till gillet. Ett
 slåttagille började redan i dagningen och räckte dagen ut.
 Därför for de iväg redan kvällen förut och la sig på rännet i
 Yxnalts lagård. Frampå natten börja det schwala å blaska, all-
 deles som när då rinner vatten i en kopparkett. Höet va
 inte djupare, än att de rev undan det och lossade på ett par
 av stöarna som bildade golvet, och då fick de se ett par harar

sitta på var sin sida om en stor kopparkettil å kräkas mjölk.

Men hon sa farmor, att så många som låg på rännet smakte de
inte mjölkvällingen, och kan veta det var huvudrätten.

Farrar døde 1866, så då ä många år sen då skedde.

- 42 - 3855
ACC. NR.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör

Ja, spiritus, det har en väl hört talas om. Det var
det att om man kunde få tag i ett tuppägg som man säger, och
troligtvis skulle det också vara utan skal, ett vinnägg som
det kallas, så skulle man ta det och lägga det i armhålen och
ligga ut det, tills det blev en spiritus av det. Sådana där
vinnägg brukar hönsen värpa inemot tiden då de inte värpa.

Till och med att jag hitta ett vinnägg hindan. Jag sa just
till gumman då: "Hade jag nu trott på det gamla pratet, så
skulle vi väl snart haft en spiritus." Och en spiritus skulle
ju vara bra att ha. Den skulle hjälpa en, så en kunne skaffa

Spiritus.

sig vad en ville.

Om man ville vara försmädlig vid någon som var lat
och trög, så brukade man förr säga:

"Ja, du har så gott om tid, så du kan ligga ut en
spiritus."

ACC. NR.

- 44 -

3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Am

Uppteckningen rör Glosen, hur hon såg ut och vad det egentligen är.

På tal om spöken, så var det ett spöke, som då kallte för glossoen. När jag var liten, skrämde de en för glossoen, så en tordes knappt gå ut och pissa. Da sa, att det var en stor sugga. Hon hade ett horn, som va som ett svärd, så att om hon sprang mellan benen på dem, så klyvde ho dom opp till hakan. Men hon lät inte se sig för alla. Men höra henne kunde man. Emellertid lät hon inte höra sig annat än när det va snö och det hade varit millvär.

Glosen.

'Jag har hört henne också. Men vet ni vad det egentligen är.'

'Nej.' -

'Ja, då ska jag förklara det, så som jag har tänkt det.

När det är millvär sjunker snön. När det sen blir frost, bildas det skare, och när man då går på den, säger det sch----- .

Det är glossoen.

Men det visste ju inte de gamle, att det förhöll sig på det viset, utan de trodde, att det var ett spökdjur. Och enda sättet att skydda sig för henne var att sätta benen i kors. Då kunde hon inte fläcka upp en.

'Visa hon sig inte för den som gick årsgång?'

'Nej, det har jag inte hört talas om.'

ACC. NR.

-46- 3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Hjulormen, ormkung i ormahien.

Hjulormar är stora ormar, som bita sej i stjärten och rulla runt som ett hjul. De sa, att där det var ormahien, där var hjulormen kung. Råkade man på en hjulorm, så var det bäst att springa, för kom han åt att ge en ett slag, kunde han fördärva en.

Framor talte om, att hennes far, som var uppfödd i Prostköp i Lidhults församling, hade berättat, att man hade träffat på ett ormabo ute i skogarna i närheten av Prostaköp. Pojkarna brukade gå dit och ta stakar och slå ihjäl ormar. Det kom stora ormar framringlandes, och de slog och slog, men till sist måste de springa. Men så var det en, som inte var riktigt normal, och han stannade kvar och slog, och till sist

Skriv endast på denna sida!

måste de hjälpa dän honom. Så funderade de på att lägga ut ris,
som de tände på, och sen tog de klubbor och bunkade i jorden,
och så slog de ihjäl en hel del. Men de orkade inte hålla på tills
de tagit kål på alla ormarna, så hjulormen kom aldrig fram. Hade
de det gjort, hade nog hjulormen kommit, sa farmor.

Am

Alnaåsa drake.

Mor talte om, att i ett stort stenrör på andra sidan om Hästhults gård bodde det en drake, som kallades Alnaåsa drake. Vid ombyte på väder eller vid högtider kom han farandes genom luften så stor och vier som en eldskåst, och då for han över till Björknäs till ett stort stenrör, som de än i dag kalla Bjärnäsa drakrör. När han sen hade va't där någon tid, for han tillbaka igen. De sa, att han vaktade på en skatt, och de hade till och med grävt i röret i Alnaås, men de hittade väl inget, tänker jag. Mor sa, att hon hade sett draken fara genom luften.

-49-

3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

A:m

Medel mot gengångare.

De gamle brukade strö ut linfrö vid spisen
och på golvet och utåt vägen, när någon var död och hade körts
iväg, för att han inte skulle komma tillbaka.

A. n.Spökeri vid Bjärnäs kvarn.

Vid Bjärnäs kvarn, strax där vägen tar av till Björkenäs, har de för sej, att det skett en del underligt. Nu är kvarnen öde och förfallen. En kväll, när far gick därförbi, fick han höra, att det skvalpade och böljade, alldeles som om man gjort böljor med en båt. Bolmen går alldeles intill kvarnen.

"Jag undrar vem det är som ska ut och ro nu?" tänkte far och gick fram till strandkanten. Nej, det syntes inte en människa och sjön låg alldeles stilla och blank. Inte ett ljud hördes. "Det är bäst och tåga och veta hut," tänkte far. Han hade varit ute för sådant förr och blett lässter. Då får man en slags tyngd på sej, som en får bära på, tills en blir alldeles utmattad och slak i kroppen.

ACC. NR. 3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Spökeri.

Farfar talte om en historia om en gubbe, som hette Zackris. Han bodde på ett torp, som kallades Enebacken. Farfar bodde på Skogslund, som det hette då. Nu kallar man det Fiskaretorpet. Zackris gick dagsverken på Sundranäs. Fattig var han, mat hade han med sig någon gång. Aldrig vilade han som andra dagsverkare och drängar, eller sov middag. När andra gjorde det, tog han sin yxa och gick ut i skogen. Och på nätterna låg han väl en timmas tid på en bänk mitt för spisen, men om han sov visste ingen, sa farfar. Gubben hade en handyxa, som han var särskilt rädd om. Mågen Bengt hade några stycken pojkar, och för att inte pojkarna skulle förstöra

den präktiga yxan, gömde gubben den i framhuset i säurken (sääbingen). Så döe han, och när gubben va döer, så rev och dånade, raspade och levde det i framhuset så förskräckligt. Bengt ville inte fråga eller hade inte humör te'et. Men till sist gick han till fiskarn, en gammal gubbe, som bodde där i närheten, och frågade, vad han skulle göra.

"Leta i framhuset", svara han, "han kanske har gömt nåt där."

Man gjorde så, och då hittade man gubbens yxa, och sen hördes det inget av med spökeriet.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Spökeri.

Häroppe har det också funnits ett spökeri. Tilda härinne och hennes fästeman, Julius Stähle, en son till gamle Stähle, var de första som såg det. Det var en lång karl, som gick före dem. Smen gjorde sen narr åt dom, men en tid senare, när han gick samma väg, fick han se detsamma.

"Tror du inte jag fick se Julius spöke," sa han. Och jag som trodde, att det bara var inbillning."

"Det tror jag också att det är," sa jag, "för den vägen har jag gått så många gånger sen det blev skumt, men aldrig har jag sett det minsta av ett spöke."

Men så en kväll, när jag gick hem, fick jag

ett stycke framför mej se en långer karl.

"Vad i alla tider är det för en," tänkte jag. När vi kom fram hit till stugan, gick han bakom henne, men jag tog några skutt fram till knuten för att se vad det blev av honom, men jag såg inte en skymt av honom. Och detta är en verkelig sanning, men vad det var, kan jag inte förklara.

-55-
ACC. NR. 3855

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör

När vi ä inne på spöken, kan I få höra en historia om Risa märkesgast. Har I hört om den? Vi var i Unnaryd och flottade. När vi byggt vår flotte i Nejsjön, fick vi ro till utloppet, och där togs flotten sönder för att flottas in i Yasjön. Men när vi fått igenom den var det redan kväll, och vi skulle ligga över natten hos en sväger till min färbror. Han bodde i Realsbo, och vi hade just förtöjt flotten å lagt en liten spång in till land, för där va bråddjupt, då vi fick höra ett skrik nere ifrån Risa-hållet. Det hade redan börjat mörkna.

"Ä räven ute å skriker i kväll" var det nån som sa.

"Nej, nu sätter vi oss på vår flotte och är stilla

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Risa

Risa märkes-
gast.

en liten vändning", sa Lars Petter, farbrors svåger.

Vi satte oss ner, och vi hade knappt gjort det, förrän det skrek igen, ett par tre skrik, rätt så skarpa. Det var väl en 7,800 m. bort det skrek. Men vi bara sutten tysta, men knappt visste vi av förrän det skrek och nu helt nära båten, och det skrek så hemskt, att hätta och hår stod högt i himmelens sky på mig.

"Va ä dä?" sa jag i förskräckelsen.

"Kan du inte tia," sa Lars Petter, "ja nu sitter vi här, och ni ä så snälla ä ä tysta."

Och det kom ~~det~~ skrik på skrik från det hållet, som vi skulle gå. Det var långt borta och så komdet närmare, tills det var vid Yasjön. Då tystnade det till sist, och vi kunde gå

i land. Moltysta gick vi till Lars Petters stuga, och vi sa ingenting på kvällen om det vi hade hört. Men på morron så frågte Andreas, färbror:

"Va va då vi såg igår aften?"

"Då va Risa-gast, om I nånsin har hört talas om Risa-märkesgast", svara Lars Petter.

/Vad är märkesgast för nånting?/

Jo, de påstod, att det var lantmjätare, som hade mätt orätt, och så fick de springa och skrika på det viset efter sin död.

Och det kunde inte ha varit nå vilddjur, som skrek, för det syntes inte ett smöl, och det var alldeles lugnt på sjön.

/Var det inte en lom?/

Å, den känner en väl igen på rösten. Och vi var ju sjövana.

Det var en liten kär, som hette Anders, han regera och schwor dan efter, att han hade haft ro, att se gästen. Men det fick en ju inte. Det bara hördes skrik utefter en linje från Risa-hållet och bort emot Realsbo. Det var både på sjön och land.

Am.Märkesgasten i Nydala.

Skomakarens hustru tjänste i Nydala. En kväll kom hon och bonden från lagårn, och då kom där en märkesgäst masandes och skrek. Rätt som det var kom han ända fram till husen. Pigan trodde det var i lagårn.

"Tänd lyktan," sa hon till bonden, och sen gick hon in tittade i lagårn, för hon trodde det var djuren som skrek. Men de låg där så stadiga och stinna. Men bonden grinade:

"Begriper du inte vad det är?" sa han, och sen fick hon veta, vad det var som skrek. Håller en sej bara lugn, går det bra.

-60- 3855
ACC. NR.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Svanströms märkesgäst.

Men på tal om gästar, har ni hört talas om Svanströms märkesgäst? Herrarna vet väl, att de kallar det lilla stället, som Johan Magnusson nu bor på, för Svanströms. Märkesgästen går strax bakom där. Skollärinnan i Röshult råkade ut för honom nu senast när hon skulle till julottan. Jag undrar för resten om det inte var i julas, eller om det var julas ett år sen. Alltnog, när de - hon hade sin dotter med sej - var komna i mossen på denna sidan Vestbergs fick flickan tandvärk. Det var på ett ställe utmed gamla vägen, där det ligger stora stenar, släta som golv. Horahallarna kallas de, de däre stenblocken. "Ja, då går vi väl hem igen," sa Selma. I detsamma hörde de ett hallå inne i skogen. Det skrek alldeles inpå dem

Skriv endast på denna sida!

mot Vestbergs till. När de kom hem, blev de sjuka bägge två, och det var ingenting annat än Svanströms gast de hade hört. Annars rörde han dem inte . Men hon sa Selma: "Det får va hur dumt det vill, men utan att nöden alldeles driver mej vänder jag inte om hem en gång till, när jag är på väg till kyrkan!"

De sa, att det var en del lantmätare, som hade mätt fel, och som straff fick de sen gå fram och tillbaka på det stället där rågången egentligen skulle varit. På så sätt uppkom märkesgastar.

Svanströms märkesgast har länge hållit till vid Vestbergs. Farmors far hade en bror i Wret som hette Jonas. En gång skulle han dit på julagille och pigan var med honom. När de skulle hem på natten och hade kommit bort mot Vestbergs, hörde de hur det

hojtade och skrek ända in i örat. Pigan blev rädd, men gubben hade fått några supar, så han kände sej modig.

"Å, skrik och skrik i helvete och inte i mitt öra!" skrek han. Men det skulle han låtit bli, för han blev så sjuk, så pigan måste mest bära honom till första närmsta ställe. Där gick de in och bad att få stanna lite. Gubben gick fram till spisen och rörde vid glöden och det gjorde väl pigan med, men folket på stället frågade ingenting, för de förstod väl hur det var fatt, och själva hade de förstånd att hålla mun. När de hade rastat en stund gick det över, så de kunde fortsätta.

En gång hade vi varit på julakalas och var på hemväg. Det var jag och far och en som hette Elias. På hemvägen ville Elias, att far skulle följa med honom hem, men jag gick

hem till vårt. På natten, när far skulle hem, fick han sällskap med skollärare Bergstedt. Som de kom ovanför Svanströms, fick de höra det skrika och ho.

"Å, vad är det som skriker?" sa far.

"Det är väl ugglan," sa Bergstedt. Men de visste nog vad det var bägge två, fast de inte ville säga något. De filade på och gingen, tills de var komna in i Odensjö by, och hela tiden hörde de hur det skrek på avstånd. När de kom till Norregård sa de godnatt. Men nästa gång de träffades, sa Bergstedt:

"Nå, hur gick det, fridde du dej för märkesgasten?"

"Nej, inte hade jag ont av honom, fast nog kändes det lite kusligt sen vi hade skilts. Men jag filade på, och när jag väl var nere på sjön och hade fått kriskorna på mej så hinkade jag mej inte onödigt, ska jag säga."

Råkade de bara inte rakt på honom, gick det bra. Ett bote-medel var att röka med krud och stöpa bly, och hur det gick till talade jag om hindans.

ACC. NR.

3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Ängagastar.

Ljus har jag sett ibland, ängagastar eller ängamålare, som da säger, men det är det då inte, utan det ä r elektriska ljus, som stiger opp från marken. De bruka visa sej i halvsidder mark, och kommer man för nära dem, får en sej en örfil, påstås det.

En kväll skulle min bror Aron och jag gå hem från Gällstorp. Jag minns det var ett oherrans väder, snöade och yrde se så alldeles. Som vi kom här borta i ängarna, fick vi se ett ljuse ett stycke från vägen.

"Vad är dä?" sa Aron

"Det är ett elektriskt ljuse," sa jag.

"Det ska vi gå ta," sa han.

Skriv endast på denna sida!

"Nej, la bli dä, annars kan han sopa till dej, så du blir liggandes."

Men han ville äntligen dit. "La va," sa jag, "dä ä elektricitet och då kan få en stöt, så du blir liggande. Rätt som vi gick där och bligade, försvann jag.

"Va bla du å?" sa Aron.

"Å, jag är här," sa jag. Då hade jag stått på huvet i diket, som var fyllt med snö. Men det var väl inte ängagastens fel.

ACC. NR. -66- 3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör När Maria blev "lässter".

Det hände, att de blev lässta, så de fick bära tyngder mot sin vilja. Det var något slags otyg som kom och hävde sej på dom, å hade de då inte eld på sej, var det inte lätt att bli det kvitt. Ett annat sätt var att lägga sej på rygg och trilla sej.

Det hände Maria en gång. Vi hade varit i Björkenäs, och skulle gå hem på kvällen. Vi hade just gått förbi ett vägshål, då hustru min sköt undan mej med armen.

"Såg du nåt?" sa hon.

"Ne-nej, vad var det då."

"Ja, såg du inget, så får det va."

Så knekade vi vidare och kom opp till Hult, men då

Skriv endast på denna sida!

var Maria alldeles förbi.

"Jag är så trött, så jag orkar inte gå hem," sa hon.

"Vi sätter oss en vändning," sa jag. "Lägg dej på ryggen och trilla dej." Det gjorde hon, och sen rev jag eld på en tändsticka och förde runt omkring henne. Ja, sen knekade vi hem, men Maria var alldeles förbi. Hon såg väl något, men vad det var kom jag aldrig att fråga henne.

Am

När far blev lässter.

Far blev lässter en gång, så han knappt rådde med att ta sej hem. Han var på hemväg, och när han kom i Norreskog mötte han en knekt Ström från lyckna. Han hade varit i Skeen efter brännvin. Ström gick på sitt håll och far gick hem, men han trodde knappt han vann gå till Västregård, så förbi blev han. När han kom in i stugan i Västregård hos Anders Svensson gick han utan att säga ett ord fram till spisen och rörde vid bränderna. Sen la han sej på soffan och somnade ett tag.

"Hur är det med dej, är du sjuker?" frågte Anders, när far vaknade.

"Ånej, nu är det inte farligt, men jag bleb lässter i Norreskog," sa far, för när de sov it på saken var det inte far-

ligt att tala om det.

"Ja, jag mest förstod det," sa Anders, och därför ville jag inte säga något, när du kom in." Men sen steg far opp och gick hem och hade inte ont av det mera.

ACC. NR. ⁻⁷⁰⁻ 3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Noak i Åsen får lass mot sin vilja, men
klarar skivan.

Det var en dräng i Åsen som hette Noak.

Han hade varit i Strömme kvarn en gång och fått ett par säckar
säd malna. När han körde hem hade han inget annat på lasset
och oxarna var ett par stora och starka dråsar, så de hade då
bort orka dra. Men när han kom i Strömme li, fick han lass, så
när det började hälla nerför, drog oxarna lika bra som om det
hade varit uppförsbacke. Han körde tills han kom till Röshulta
gårde, där stante oxarna. "Da bla jag håner/rädd/" sa Noak.

Men så hade han hört, att om man lossar drätten eller skakeln
och låter den slå i marken, så blir man av med sånt där sattyg.
Jag gick fram och tog bort förputten, sa Noak, och som drätten

föll i backen, hörde jag hur det ven som en skarper pisk över huvet på oxarna. Jag skyndade mej så mycket jag kunde. Tömmen hade jag bundit fast på vagnen, och väl var det, för jag hann knappt få i förputten, förrän det ~~det~~ gick i dängande skutt uppför li likaväl som nerför ända till Åsen.

"Nu lju'er du väl?" sa jag.

"Nä min.....," la han till, "att jag det gör."

Det skedde först på 70- talet.

-72- 3855
ACC. NR.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Jonas i Skrynhult får en broketer kalv
på lasset.

En gång, när Jonas i Skrynhult hade varit i Önné kvarn och skulle hem råkade han ut för ett äventyr. Han lässade alltid bra och brukade själv åka på lasset. När han hade kommit ett stycke på rocknet /så kalla vi åsar, som gå högre än landskapet omkring; rocknet som store landsvägen löper på, strax innan en kommer fram till Odensjö by, är för resten början till Hallandsåsen./ ... som sagt, när han hunnit ett stycke på rocknet vid Odensjö, tyckte han, att det skynde bakom honom. Som han vände sej om, fick han se en stor, broketer kalv komma efter honom. Jonas snärtade på oxarna, men kalven hann ifatt honom och kröp opp och satte sej på bakänden av mellalasset.

Skriv endast på denna sida!

Jonas snärtade på sina oxar allt vad han förmådde, men nej tack, oxarna bara gingen och drog tungt.

"Hade jag bara varit så klok, så jag hade ta't av vid vägaskälet till Hult, så hade jag nog blett av med odjuret, för om inte annat, så hade jag ju snart kommit över rinnande vatten," sa Jonas, men nu fortsatte han i stället stora landsvägen till Skrynhults vägaskäl, och hela tiden fick oxarna släpa och dra på kalven, så när de kom till vägaskälet var de så svetta, så de va vita i stället för röda. Men där hoppade kalven av, och sen bar det iväg i skene skutt uppför lier och nerför lier ända hem, men då hade svetten gått av. Detta berättade gubben själv en gång när jag var vid Onne kvarn.

"Och det är så sant som att jag står här," sa han, då han såg att jag såg tvivlande ut. Inte vet jag, om det var sant eller han hade ro att skrämma mej, men jag har då kört där många gånger sen och aldrig träffat på något. Fast mörkrädd var jag.

Emilsson
Svensson
Oscar
1932

-74- 3855

nytt Chevalier M. L. L.
Mr. M. L. Johanson
Föd 1865 i Oskar
Oscar

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

stip

Hur man frir hästar för maran.

Att maran rier hästar, det vet jag, för det har jag varit ute för. Men va dä ä, det kan jag inte säga. Men på morron ä hästarna så schwitta, så schwitta, och man på dem är så hop-tugglad i nacken så oförskräckt. Men vet ni, vad det är som hjälper mot maran? Jo, det är flöjronne. Tar man bara en kvist av den och sätter upp i taket i stallen över manken på hästen, så kan jag ansvara för att inte maran ansätter hästarna mer. Jag har själv försökt det, så jag vet, att det inte är någon lögn. Nej, när jag fick se, att det var maran, som varit framme, gick jag genast efter en pinne av flöjronnen och satte över gästen. Och det har jag sett, att det hjälper, men vad det är som gör'et, vet jag inte.

Flöjronne.

Lm.
Odensej.

Uppf. O. Linder 1932.
Ker. Alf. Johansen - 25 -

3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

B: 2

Hur man frir hästar för maran.

Ett annat medel mot maran var angerstål. Om man räkar
en/
vrida sönder kniv, eller en stor bit går av en yxa, så kallas
det angerstål. Det angrar jag ju, att det gått sönder. Sätter
man upp det i stallet över hästen, som maran har ridit, så hjäl-
per det också, liksom flöjronne.

När jag har satt opp flöjronne, har jag alltid rett
ut den hoptugglade manen samtidigt för att se efter att den
verkligen gjorde verkan och inte maran tugglade ihop den med-
detsamma igen.

De påstår, att maran rier folk också, men det är bara
nog/
det, att dom har en orolig sömn.

Angerstål.

- 26 -

ACC. NR.

3855

C. Lavanke

Landskap:

Småland

Upptecknat av:

M. Lavanke

Härad:

Västmanland

Adress:

Socken:

Ekensjö

Berättat av:

M. Lavanke

Uppteckningsår:

1932

Född år

1860

i

Ekensjö

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

B:a
H:o

Uppteckningen rör

Människans vård.

Människan har en vård, men jag kan inte riktigt förklara vad det är. Men han hörs och ibland t.o.m. syns han, fast det är mera sällan. Jag har många gånger hört som en säger varsel eller vård. När far var borta och vi gick och väntade på honom, kunde vi höra, hur det spände ifrån ute på gården och skaklarna slog i backen. "Nu kommer far," kunde vi säga, men det dröjde kanske en timme, innan han kom. Men vad är det? Jag tror, att det är så, att den som är ute tänker på dem där hemma och på, att de nog väntar honom hem.

"Det är ungefär samma förklaring som prosten Norbeck i Odensjö hade," säger jag. "Vi träffade honom i dag och kom att tala om sådana här saker, och då berättade han

Skriv endast på denna sida!

en egendomlighet, som han varit ute för. Han var en gång på väg att besöka en god vän, som bodde på en herrgård här i Småland. Som han gick förbi arrendatorns, såg han genom fönstret, att hans vän stod därinne och talade med arrendatorn. "Jag går väl upp och väntar på honom så länge," tänkte han, men när han kom upp till byggningen, träffade han sin vän där.

"Varldu inte nere hos arrendatorn?" säger prosten.

"Ne-ej, men jag tänkte just gå dit nu," sa han.

Och han sa prosten, att han hade sett honom så tydligt och han var klädd på samma sätt som när han sedan mötte honom. Han kunde inte heller ge någon annan förklaring, än att hans vän hade tänkt på att gå ner till arrendatorn, och därför hade han tyckt honom vara där. Själv visste prosten inte då, att vän-

nen ämnade sej dit.

"Jaså prostens har varit ute för detsamma," säger Alfred. Ja, underligt är det. Det var en här oppe i Skrinhult som hette Jonas och han var en gång på Unnaryds torg för att sälja. "Vid den och den tiden kommer jag hem," hade han sagt till sina båda döttrar. På hemvägen fick han sällskap med sin bror, som bodde i Ringagårn i Odensjö.

"Gack med opp, ska jag bju på lite mat," sa bror hans, när de kom till Ringagårn. Det gjorde han, och på så sätt blev han lite fördröjd. När han sen gick därifrån, tog han opp klockan, och när han fick se, hur mycket hon var, tänkte han för sej själv:

"Nu skulle jag varit hemma."

Men hemma på Skrinhult väntade hans döttrar på far sin.

Rätt som det var, såg de honom komma.

"Nu ska vi rusta till med lite mat för nu kommer far,"
sa de. Men det kom ingen far. "Det var då besynnerligt tänkte de,"
för de hade sett honom genom fönstret, och så började de leta.
efter honom, men han var försvunnen. Först en timme efteråt kom
han, och då talade han om, varför han dröjt. När de sen räknade
efter, så fann de, att det var just när Jonas hade tittat på
klöckan och tänkt på, att han skulle varit hemma i det draget,
som flickorna tyckt honom komma.

B:a

Förebud.

Vissa personer har förebud framför sej. Det hade far. När han var ute och körde, hörde vi ofta, hur det körde in på gården, hästen spändes ifrån och skaklarna släpptes ner.

"Nu är far hemma," sa vi barn, men ofta blev vi lurade, för det dröjde kanske en timme och mer innan han kom.

- 81-
ACC. NR. 3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör När jag hörde, hur vården hjälpte till att
täcka tak.

En gång skulle jag och min syster Johanna och Amanda Rask här inne följa med far och farbror Linus och hans syster till Halmstad. Jag var helt liten och på den tiden fick man köra till Halmstad, och köpa salt och sill. Vi körde efter oxar och vi barn skulle hjälpa till att öppna leen. Klockan var bortåt 5 när vi begav oss i väg. Prostköp i Lidhulta socknen var första betesstället, och där skulle vi sova en stund. Vi låg i lagärn, som de höll på att lägga om. När vi hade legat en stund - de gamle satt inne i stugan och pratade - började det dunka och stampa inne i fähuset.

"Här ha de hästar," sa vi.

Skriv endast på denna sida!

Rätt som det var, var det uppkommet på taket och börja raspa och spika. Det lär precis som när en täcker tak, och det hördes tydligt, att det var tre lag som täckte, och träskorna ramlade mot takåsen. Om en stund är det nerkommet i logen och börja hyvla på strykbänken, som stod där, först breddsidorna, och sen tog det en långsticka utåt hela brädan. Vi hörde det alla så tydligt, men vi förstod, att det inte stod rätt till, för det var mitt i natten. Jag var så rädd, så jag höll på göra i byxorna.

"Nu gå vi," sa jag.

Ja, men ingen ville gå först och ingen ville gå sist, och sova tordes vi inte, för vi trodde det var spöken. På morgon talade vi om det för far, men han bara skrattade åt, att vi varit rädda.

"Det var vården, som hjälpte dom att bygga," sa han.

B:2

När det byggde vid bygget, fast vi höll middagsrast.

En gång var jag på ett bygge i Karlsdal och vi var väl komna halvvägs till fenstren. Så var det en middagsrast vi låg och vilade oss. De andra somnade men Otto från Bolmestad och jag låg och pratade en stund, men så stannade samtalet å, och det blev tyst en stund. Rätt som det är, klämmer det stad och bygga nere i bygget, och vi hörde det så tydligt, som om alla varit där. Men det kunde Otto inte lida.

"Nu ger jag mej å hem," sa han

"Varför det?" sa jag.

"Tror du jag blir här, när det låter på det sättet. Nej

tack!"

"Åh, detta betyder gott, det hjälper oss. Skrek det

och lät illa, så kunde det vara, men nu ha vi inget att frukta."
Ja, då stannade han. Det händer att det låter illa i byggen ibland,
och då är det gärna, att det blir nåt. Men vad kan det vara för
något? Jag har hört det många gånger. Ibland började det hamra in-
nan de börjat bygga på en plats, utan bara tänkt det eller inte
ens det.